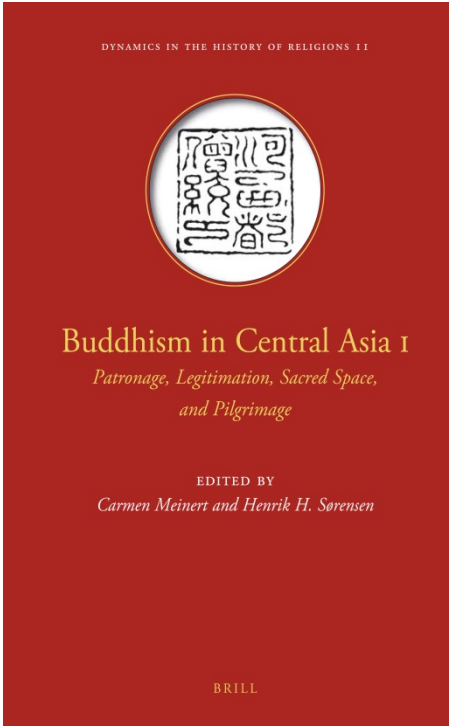

Buddhism in Central Asia I: Patronage, Legitimation, Sacred Space, and Pilgrimage, Editörler: Carmen Meinert ve Henrik H. Sørensen, Leiden/ Boston: Brill, Dynamics in the History of the Religions 11, 2020, XX + 321 s.

Buket Nur KIRMIZIGÜL*

Türkoloji alanında prestijli akademik çalışmaları yayımlamış olan Brill yayınlarının “Dynamics in the History of the Religions” serisinin 11. kitabı olarak çıkan *Buddhism in Central Asia I: Patronage, Legitimation, Sacred Space, and Pilgrimage* adlı eser, aslında 23-25 Mayıs 2018 tarihinde Bochum Ruhr Üniversitesi’nde düzenlenen önemli bir konferansın bildirilerinden oluşmaktadır. ERC tarafından desteklenen “Dynamics in Buddhist Network in Eastern Central Asia 6th to 14th Centuries”, kısa adıyla *BuddhistRoad* projesi 6.-14. yüzyıllar arasında Orta Asya’da Budizmin çeşitli yerel versiyonlarını ve farklı gelişimlerini araştırmayı amaçlamaktadır. Aynı proje kapsamında araştırma sonuçlarının paylaşıldığı bir konferans serisi başlatılmış ve bu konferansların ilki 2018 yılında Almanya’da Bochum Ruhr Üniversitesi’nde Carmen Meinert ve Henrik H. Sørensen’in düzenlediği “Establishing of Buddhist Nodes in

Eastern Central Asia 6th to 14th c. Part I: Sacred Space, Pilgrimage, Patronage, Legitimation Strategies” adı altında gerçekleşen toplantı olmuştur. Brill yayınlarından çıkan söz konusu çalışma, işte bu proje kapsamında gerçekleştirilen ilk konferansın araştırma sonuçlarını içermektedir.

Bu cilt için seçilen temaların, *BuddhistRoad* projesinin temel araştırma alanlarını kapsadığı ve İpek Yolu hattı üzerinde yer alan Budist merkezlerin belirgin özelliklerini ele aldığı belirtilmektedir (s. 1). Yayınevinin “Dynamics in the History of the Religions” serisinin 11., *BuddhistRoad* projesinin başlattığı konferans serisinin ise ilk kitabı olarak yayımlanan bu çalışma, iki ana bölümden oluşmaktadır: İlk bölümde

* Arş. Gör., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir / TÜRKİYE. E-posta: buketkirmizigul@gmail.com, ORCID No: 0000-0003-0969-534X

“Patronage and Legitimation” başlığı altında Budizmin ve Budizm mensuplarının himaye edilmesi ve meşruiyet kazanması konuları ele alınmıştır. “Sacred Space and Pilgrimage” adlı ikinci bölümde ise İpek Yolu hattı üzerinde yer alan Budizmin çeşitli kutsal mekânları ve hacılık konularına değinilmiştir.

Birinci bölüm beş bildiri den oluşmaktadır. İlki Kore Budizmi konusunda uzman Sem Vermeersch tarafından kaleme alınan “Who is Legitimizing Whom? On Justifying Buddhism’s Place” adlı yazıdır. Din mi yöneticilere meşruiyet kazandırmaktadır yoksa tam tersi mi sorusunun irdelendiği bu makalede yazar, Çin’de Tang hanedanlığından Japonya’da Nara dönemi ve Kore’deki Koryö hanedanlığına kadar Budizm ve yöneticiler arasındaki ilişkiyi izah etmektedir. Ayrıca uydurma sutraların hem yöneticilerin hem de Budizmin meşruiyetini kuvvetlendirme noktasındaki rolüne de dikkat çekilmektedir.

İlk bölümün ikinci yazısı yine *BuddhistRoad* projesinin katılımcılarından biri olan Erike Forte tarafından ele alınmıştır. Doğu Orta Asya ve Çin sanatı ile Budizm arkeolojisi üzerine uzman olan Forte, “Images of Patronage in Khotan” adlı yazısında, arkeolojik keşifler temelinde, nüfusu Budist ağırlıklı olan Khotan Krallığı’nda himayenin nasıl ifade edildiği üzerinde durmaktadır.

Bölümün üçüncü yazısı, Eski Budist Uygur çalışmalarında yetkin Türkolog Yukio Kasai tarafından ele alınan “Uyghur Legitimation and the Role of Buddhism” adlı makaledir. Burada Batı Uygur Kağanlığı’nda himaye ve Budizmin Uygur yöneticileri tarafından meşruiyet kazanması ele alınmaktadır. Kasai’ye göre Uygur yöneticileri Maniheizmi benimsemiş ve koruma altına almışken, Budizme geçiş birden olmamış, aşamalı olarak gerçekleşmiştir ve muhtemelen bu değişimde Uygurların etrafında Budizmi himaye eden devletlerle komşu olmaları etkili olmuştur. Ayrıca Maniheizmin Uygur devlet himayesini kaybetmesiyle birlikte, Budizmi benimsemiş ve aydınlanmış hükümdar modelinin belirginleşmesi dikkat çekicidir.

Henrik H. Sørensen’in kaleme aldığı dördüncü yazı “Donors and Esoteric Buddhism in Dunhuang during the Reign of the Guiyijun” başlığını taşır. Doğu Asya Budizmi üzerine çalışan Sørensen, özellikle dinî sanat ile dine ait pratikler ve maddi kültür ilişkisine odaklanmış bir araştırmacıdır. Kendisi *BuddhistRoad* projesinin araştırma koordinatörü olup bir bildiri ile de bu çalışmaya ayrıca bir katkıda bulunmuştur. Yazar, bu makalesinde Dunhuang toplumunun yüksek mertebeli aileleri ve yöneticileri tarafından önemli tapınaklara yapılan bağışlarla ilgili olarak Ezoterik Budizme ait adak tasvirleri üzerinden yöneticiler ve Budizm arasındaki ilişkiye göz atmaktadır. Bu tasvirler, bölgede Mahayana Budizmi içinde baskın bir gelenek olarak Ezoterik Budizmin artan önemini ortaya koymaktadır. Yazıda, Budizmin bu biçiminin Doğu Orta Asya’da geniş bir inanır kitlesi bularak bölgede uluslar arası ve kültürler arası bir ilgiye sahip olduğuna dikkat çekilir.

Bölümün son yazısı ise Çin Renmin Üniversitesi Klasik Çince Bölümünde, Tangut dili ve Sino-Tibet Budizmi konularında çalışan profesör Kirill Solonin’e aittir. “Formation of Tangut Ideology: Buddhism and Confucianism” başlıklı bu yazıda Tangut İmparatorluğu’nda bilinçli olarak kültürel ve medeni bir millet inşası yolunda Budizmin meşruiyet kazanmasından faydalanılması ve bu yönde bazı stratejilerin Budizmin himayesi altında uygulanması meselesi tartışılmaktadır.

Kitabın Budizmin kutsal mekânları ve hacılık konusuna ayrılan ikinci bölümü de beş yazıdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki, Himalayalar’daki hac güzergâhları boyunca

yer alan maddi kültür, sanat ve mimari üzerine uzman sanat tarihçisi Verena Widorn'a aittir. Viyana Batı Himalaya Arşivi Müdürü olan ve aynı zamanda Viyana Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Widorn, "From Padmasambhava to Gö Tsangpa: Rethinking Religious Patronage in the Indian Himalayas between the 8th and 13th Centuries" adlı bildirisi ile çalışmaya katkıda bulunmuştur.

İkinci bölümün bir sonraki yazısı ise, Orta Asya Budizmi ve Eski Uygurca alanlarında çalışan Jens Wilkens tarafından kaleme alınan, "Sacred Space in Uyghur Buddhism" adlı makaledir. Yazıda "çok-dinli" Uygur toplumu arasında kutsiyet kavramının nasıl anlaşıldığı Eski Uygurca malzeme üzerinden izah edilmeye çalışılmıştır. Kutsallığa atfın hükümdarların ünvanlarında olduğu kadar fizikî mekânlara atflarda da görüldüğü belirtilmiştir. Wilkens, Türk halkının Ötüken bölgesindeki eski kutsal merkezinin, Tarım Havzası'na göçle birlikte yeni yazlık başkent Beş Balık civarına taşındığını vurgular. Buna göre Uygurların kutsal mekân algısı kendilerine ait orijinal eserler, şiirler ve yazıtlar aracılığıyla incelenebilir.

Kutsal mekânlar ve hacla ilgili bu bölümde yer alan üçüncü yazı ise Eski Uygur Filolojisi ve bilhassa Eski Uygurca resmî ve sivil belgeler konularında araştırmalar yapan Türkolog Simone Christiane Raschmann'a ait yazıdır. "Pilgrims in Old Uyghur Inscriptions: A Glimpse behind Their Records" adlı makalede, "Wutai Dağı'na Övgü" ile Mogao ve Yulin mağaralarındaki Eski Uygurca yazıtlarda görülebileceği üzere Uygurların bölgedeki hac ziyaretleri vasıtasıyla daha geniş bir Budist ağ içine dâhil oldukları vurgulanmaktadır. Yazar ayrıca disiplinlerarası bir yaklaşımla, Koço'daki Q harabelerinin önceden aslında hac ziyaretleri için kutsal, uzaktan yakından pek çok hacının ziyaret etmek için geldiği, sıradışı bir yeri olan bir "stupa" olduğunu ortaya koymaktadır.

Söz konusu bölümün dördüncü yazısı Cardiff Üniversitesi Budist Çalışmaları kürsüsünde profesör olan Max Deeg'in kaleme aldığı "Looking from the Periphery: Some Additional Thoughts on Yulin Cave 3" adlı makaledir. Bir metin uzmanı açısından Deeg, Mañjuśrī ve Samantabhadra'nın bir diptiğindeki ana figürleri ve Tangut İmparatorluğu zamanında Yulin Mağara 3'teki pan-Budist bir hikâyeyi tahlil eder. Buna göre Tangut hâimler, Mañjuśrī ile ilgili orijinalinde Nepal'e ait bir hikâyenin kavramlarını, unsurlarını başarılı bir şekilde yeniden düzenlemiş ve kendilerine ait bir Budist Tangut kimliği oluşturmuşlardır.

İkinci bölümün ve aynı zamanda kitabın son yazısı "Creation of Tantric Sacred Spaces in Eastern Central Asia" başlığını taşımaktadır. Kitabın editörlerinden biri olan bu bölümün yazarı Carmen Meinert; Sinoloji, Tibet ve Budizm araştırmaları alanlarında yetkinlik sahibidir. *BuddhistRoad* projesinin de başında olan Meinert, bu yazısında Tibetli Tantra üstatlarının Tangut imparatorluğunca himaye edilmesi, öğretiler ve dinî sanat ile 12. yüzyılın sonlarında Tangut hâkimiyeti sırasında Tantrik Budizm mekânlarından oluşan bir ağın bilinçli olarak inşası arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Yazar, spesifik sanat objelerinin mikro düzeydeki bir analizinden hareket ederek diğer bölgelerde bulunan benzer objelerle ilişkisini ortaya koymakta ve Tangut bölgesinde Tantrik Budizmin kutsal yerleri arasında bir ağ oluşturulduğu sonucuna ulaşmaktadır.

Bahsedilen bildirilerden sonra kitap, kaynakça ve Buda ve tanrı isimleri, hanedanlık ve krallık isimleri, özel isimler, yer isimleri, teknik terimler ve metin isimlerine ait kullanışlı indekslerle son bulmaktadır. Eser, Orta Asya'da Budizmin, toplumun Budist

inancı çeşitli yaşama şekillerinin, himayenin ve devlet yönetimiyle din ilişkisinin daha derin bir şekilde anlaşılmasına yönelik örnek bir çalışma teşkil etmiştir. Söz konusu eser; projede yer alan araştırmacıların her birinin kendi ilgi ve uzmanlık alanlarıyla örtüşmekte, bu konular alanla ilgili yetkin bilim adamlarınca tartışılmaktadır. Bu konferans ve yayım serisinin devamının gelmesini ümit ediyoruz. Hâlihazırda editörler bunun müjdesini vermekte ve konferans serisinin bildirimleri olarak basılması planlanan şu ciltleri bildirmektedirler:

-*Buddhism in Central Asia II: Practice and Rituals, Visual and Material Transfer*, Editörler: Yukio Kasai ve Haoran Hou, yakında çıkacak.

-*Buddhism in Central Asia III: Doctrine, Exchanges with Non-Buddhist Traditions*, yakında çıkacak.